

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
факультет психології
Кафедра педагогічної та вікової психології

СИЛАБУС
нормативного освітнього компонента
ПСИХОЛОГІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

підготовки Магістра
05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 053 Психологія
освітньо-професійна програма Психологія

Форма навчання : денна

Силабус освітнього компонента «Психологія девіантної поведінки» підготовки
Магістра **05** Соціальні та поведінкові науки **спеціальність 053** Психологія
освітньо-професійна програма Психологія

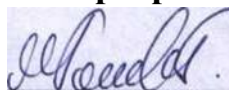
Розробники :

Гошовський Я.О., доктор психологічних наук, професор кафедри педагогічної та вікової психології

Гошовська Д.Т., кандидат психологічних наук, доцент кафедри педагогічної та вікової психології

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми :



проф. Гошовський Я.О.

Силабус освітнього компонента затверджений на засіданні кафедри педагогічної та вікової психології (протокол № 1 від 30 серпня 2023 р.)

Завідувач кафедри :



проф. Гошовський Я.О.

I. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика освітнього компонента за навчальним планом 2023 року
Денна форма	Галузь знань:	нормативна
Кількість кредитів – 4	05 Соціальні та поведінкові науки 053 Психологія	Рік підготовки: 2-й
Загальна кількість годин - 120	Освітньо-професійна програма : Психологія	Семестр 3
	Освітній ступінь: магістр	Лекції – 12 год.
		Практичні, семінарські – 12 год.
		Самостійна робота – 88 год.
		Консультацій – 8 год. Вид контролю: екзамен

II. Інформація про викладача

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології, автор 303 публікацій з проблем психології депривованого й девіантного розвитку особистості



Телефон : +38050 917 17 93

e-mail: Hoshovskyi.Jaroslav@vnu.edu.ua і/або Hoshovskyi66@ukr.net

Вікіпедія - <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

ORCID ID - <https://orcid.org/0000-0003-1026-386X>

<https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57221816885>

Google Scholar -

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=2baZuo0AAAAJ&hl=uk>

Біобібліографічний показник -

<https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/13477>

Консультації відбуваються за графіком чергувань, кожний вівторок з 14.00 до 16.00 в ауд. 201. Якщо здобувачі освіти потребують додаткової консультації, то час узгоджується з викладачем заздалегідь.

Викладач веде авторський блог *«Психологічні особливості феномену різновидової депривації»* на сайті вченої ради ВНУ імені Лесі Українки, де здобувачі освіти можуть анонімно отримати консультацію на будь-яку тему з психології депривації та інших психологічних проблем.

Авторський блог - <http://hoshovskyi.blogspot.com/>

Гошовська Дарія Тарасівна

Кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогічної та вікової психології
+380509171792,



Hoschovskadarija@vnu.edu.ua, або Daria66@ukr.net

<https://wiki.eenu.edu.ua/wiki/>,

<https://scholar.google.com.ua/>

<http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/0025525>

<https://www.scopus.com>

Консультації зі здобувачами освіти проводяться згідно з графіком консультацій кожного вівторка з 13.10 до 15.10. Якщо здобувач освіти потребує додаткових консультацій, то час їх проведення узгоджується з викладачами заздалегідь (або можливий варіант у режимі онлайн).

Адреса : м. Луцьк, вул. Банкова, 9, ауд. 201, 43025

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація освітнього компонента

Предметом освітнього компонента (ОК) «Психологія девіантної поведінки» є знання про теоретико-методологічні підходи до вивчення особливостей процесу взаємодії людини із соціодовкіллям, що детермінований її індивідуальними особливостями та внутрішньою активністю, яка проявляється у формі зовнішніх дій і вчинків; методи вивчення законів і закономірностей, форм і типів поведінки, яка відхиляється від загально визнаних норм, її психопрофілактики і психокорекції.

Здобувачам освіти пропонується набуття фахових науково-дослідницьких і консультативно-корекційних компетентностей в Університеті і на експериментальних майданчиках кафедри педагогічної та вікової психології для роботи з ускладненими вибірками (іноді схильними до девіантної поведінки) (школи інтернатного типу, КП «Будинок дитини», центр ранньої медичної реабілітації дітей з органічними ураженнями центральної нервової системи та порушеннями психіки, навчально-реабілітаційний центр, пенітенціарний заклад, наркологічний диспансер), а також у функціональних межах лабораторій факультету психології, насамперед лабораторії «Психогенеза особистості» (докладніше див. : <https://vnu.edu.ua/uk/news/suspilstvo/spilnimi-zusillyami-vidkrito-laboratoriyu-psikhogenezi-osobistosti>).

Налагодженість тривалої та результативної співпраці зі стейкхолдерами дає змогу здобувачам освіти реалізувати набуті теоретичні компетентності з освітнього компонента в безпосередній реальній практиці (докладніше див. : <https://vnu.edu.ua/uk/news/nauka/ekspertiza-diagnostichnogo-skladnika-doslidno-eksperimentalnoi-diyalnosti-rezultativniy>).

Здобувачі освіти мають змогу публікувати результати власної науково-дослідної роботи в щорічному факультетському збірнику статей і тез «Психогенеза особистості : норма і девіація», головним редактором і членом редколегії якого є викладачі ОК.

Пререквізити: Для вивчення освітнього компонента здобувачі освіти потребують базових знань з ОК «Психологія депривації», «Загальна психологія», «Соціальна психологія», «Методика викладання психології у вищих закладах освіти», «Психологічний розвиток та супровід осіб різних категорій»

Постреквізити : Основні положення освітнього компонента мають застосовуватися при вивченні ОК «Дитячий психоаналіз : діагностичний і терапевтичний дискурс», а також ОК «Психогенеза особистості в нормі та девіації» (освітньо-наукової програми «Психологія особистості : генеза, здоров'я, безпека» третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти ступеня вищої освіти доктор філософії галузі знань 05 соціальні та поведінкові науки спеціальності 053 психологія).

2. Мета та завдання освітнього компонента :

Метою ОК є формування компетентностей щодо змісту, видів, соціально-психологічних чинників і психологічних особливостей превенції та корекції

девіантної поведінки особистості, а також формування у здобувачів освіти відповідних професійних компетентностей ;

Основними завданнями ОК «Психологія девіантної поведінки» є :

- ознайомити здобувачів освіти з понятійним апаратом нормативно-девіантної соціо- і психогенези особистості ;
- розкрити засадничі теорії та концепції психології відхиленої поведінки ;
- розкрити психологічний зміст соціальних та сексуальних девіацій поведінки особистості ;
- визначити соціально-психологічні чинники їх виникнення ;
- висвітлити основні напрямки діяльності психолога щодо надання психологічної допомоги особистості з профілактики та корекції девіантної поведінки.

3. Результати навчання (компетентності)

Упродовж вивчення ОК здобувачі освіти повинні набути таких компетентностей:

Загальних :

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК2. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК5. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
- ЗК6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
- ЗК7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.
- ЗК9. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети

Фахових :

- ФК1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики.
- ФК2. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження з елементами наукової новизни та / або практичної значущості.
- ФК3. Здатність обирати і застосувати валідні та надійні методи наукового дослідження та/або доказові методики і техніки практичної діяльності.
- ФК4. Здатність здійснювати практичну діяльність (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу залежно від спеціалізації) з використанням науково верифікованих методів та технік.
- ФК5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології.
- ФК6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах.
- ФК7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності.
- ФК8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію.

ФК9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

ФК11. Здатність розробляти та впроваджувати інноваційні методи психологічної допомоги клієнтам у складних життєвих ситуаціях.

Програмовані результати навчання :

ПРН 1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ПРН 2. Вміти організовувати та проводити психологічне дослідження із застосуванням валідних та надійних методів.

ПРН 3. Узагальнювати емпіричні дані та формулювати теоретичні висновки

ПРН 4. Робити психологічний прогноз щодо розвитку особистості, груп, організацій.

ПРН 5. Розробляти програми психологічних інтервенцій (тренінг, психотерапія, консультування тощо), провадити їх в індивідуальній та груповій роботі, оцінювати якість.

ПРН 6. Розробляти просвітницькі матеріали та освітні програми, впроваджувати їх, отримувати зворотній зв'язок, оцінювати якість.

ПРН 8. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.

ПРН 9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.

ПРН 12. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності.

ПРН 13. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності.

У. Структура освітнього компонента (денна форма навчання)

Назви змістових модулів і тем	Усьог о	Лек ц.	Прак. Зан.	Сам. роб.	Конс .	Форма контролю / бали
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ						
Тема 1. Предмет та завдання психології девіантної поведінки. Детермінанти девіантної поведінки. Девіантна поведінка як психолого-педагогічна проблема	19	2	2	15		Опитування, реферати, робота в групах / 5б. (макс. кількість 5б)
Тема 2. Типологія девіантної поведінки (делінквентна, адиктивна).	21	2	2	15	2	опитування, ДС, робота в групах / 5б.

Тема 3. Форми вияву девіантної поведінки	21	2	2	15	2	опитування, робота в групах, ДС / 5б.
Тема 4. Деструктивні та надцінні психологічні захоплення. Вікові та гендерні аспекти девіантної поведінки особистості	19	2	2	15		Опитування, робота в групах, тестування (5б)
Всього за 1 модулем	80	8	8	60	4	20б.
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ОСОБИСТОСТІ З ДЕВІАНТНОЮ ПОВЕДІНКОЮ						
Тема 5. Психодіагностика девіантної поведінки особистості	20	2	2	14	2	Опитування, реферати, робота в групах 5б
Тема 6. Психолого-педагогічні технології профілактики і корекції девіантної поведінки	20	2	2	14	2	Опитування, ДС, робота в групах / 5б.+5б.індивідуальне завдання Участь та виступи на конференціях, круглих столах, підготовка статті макс. - 5б)
Всього за 2 модулем	40	4	4	28	4	15б. +5б.
Всього:	120	12	12	88	8	40б.
МКР						60б.
Всього						100б.
<i>Інше</i> : здобувачі освіти, які пропустили заняття, мають можливість відпрацювати їх, виконавши індивідуальні завдання, реферати, а також мають право отримати додаткові бали за підготовку статті та участь у засіданнях «круглих столів», семінарах та конференції, які проводить щорічно кафедра (програма і/або сертифікат) (макс. 5 б.).						

VI. Завдання для самостійного опрацювання :

1. Основні підходи до нормогенезу : соціально-історичний і системно-конструктивний.
2. Нормогенез у концепції генетичної психології (С.Максименко).
3. Концепція необхідності для суспільства девіантів, які допомагають зрозуміти і дотримуватися норми (Е. Еріксон). Концепція “агресивної поведінки підлітків як форма самоствердження” (А. Бандура, А. Басс, М. Лазарус).
4. Адаптивність та самоактуалізація.
5. Соціально-психологічний портрет наркомана та токсикомана.
6. Соціальна творчість як позитивно відхилена поведінка. Види соціальної творчості.
7. Феномен співзалежності.
8. Ціннісні орієнтації сучасної молоді. Молодіжні стереотипи. Мотив, потреба, вчинок і девіантна поведінка. Усвідомлені ті неусвідомлені девіації.
9. Ресоціалізація депривованої особистості (ревіталізація, соціальна реабілітація, акультурація, адаптація тощо).
10. Психолого-педагогічна підтримка соціально дезадаптованих підлітків.
11. Особливості роботи «телефону довіри» як анонімного консультування особистості, схильної до девіантної поведінки.
12. Професійна етика, компетентність і проблеми фахової підготовки сучасних психологів і соціальних педагогів.

VII. Тематика рефератів :

1. Порівняльний аналіз кримінальної та делінквентної поведінки.
2. Соціально-психологічні та педагогічні чинники девіантної поведінки особистості.
3. Роль сім'ї у становленні особистості важковиховуваної дитини.
4. Індивідуально-психологічні особливості підлітків, які становлять групу ризику щодо девіантної поведінки.
5. Особистісні проблеми батьків як передумова несприятливих тенденцій у поведінці дитини.
6. Психологічні особливості превенції адиктивної поведінки (інтернет залежність, ігроманія, токсикоманія тощо).
7. Гендерні особливості прояву девіантної поведінки особистості.
8. Особливості діяльності психолога з профілактики та корекції девіантної поведінки.
9. Особливості взаємодії психолога з батьками щодо профілактики і корекції девіантної поведінки дитини.
10. Основні напрями соціально-психологічної реабілітації особистості з девіантною поведінкою.
11. Особливості функціонування телефону довіри як засобу профілактики девіантної поведінки.
12. Психологічний аспект подолання алкоголізації та наркотизації підлітків.
13. Роль ЗМІ у подоланні та профілактиці девіантної поведінки особистості.
14. Педагогічна занедбаність як аспект девіантної поведінки.

15. Особливості діяльності психолога щодо роботи з підлітковими/молодіжними субкультурами.

Індивідуальні завдання

1. Скласти індивідуальну програму корекції певного типу поведінки (на вибір здобувача):

наркотична залежність,
алкогольна залежність,
харчова залежність,
агресивна поведінка,
суїцидальна поведінка,
делінквентна поведінка
дромоманія,
гемблінг,
клептоманія,
піроманія,
сексульні девіації,
булінг,
мобінг,
релігійна залежність, фанатизм,
спортивна залежність,
трудоголізм.

УІІІ. Політика оцінювання :

Політика оцінювання базується на врахуванні ПОЛОЖЕННЯ про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів Волинського національного університету імені Лесі Українки

https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_potochne_pidsumkove_otsiniuvannia_znan.pdf

та ПОЛОЖЕННЯ про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2021-02/Polozhennia_%20vyznannia_rezultatuv_navchannia_formalnii.pdf

Політика викладача щодо здобувача освіти : здобувач освіти повинен отримати бали під час занять (враховуються бали за групову та індивідуальну роботу, виступи, дискусію, тренінгові заняття, реферати, виступи на конференціях, круглих столах, вебінарах (наявність сертифікату) та підготовка статей з окресленої проблематики) якщо він присутній, або у час відведений для відпрацювання і консультацій час).

Політика щодо академічної доброчесності :

Здобувач освіти повинен дотримуватись академічної доброчесності :

- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного та підсумкового контролю результатів навчання;

- здійснювати посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
Дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- дотримання принципів та положень Етичного кодексу психолога (<http://nsj.gov.ua/files/1448287570%D0%95%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81%20%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B0.docx.pdf>)
- за порушення академічної доброчесності (плагіат, фальсифікація, списування, обман тощо) здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності:
- повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування з Університету.
- усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25%.
- списування під час контрольних робіт заборонені (зокрема із використанням мобільних пристроїв).

Здобувач освіти повинен дотримуватися Кодексу академічної доброчесності у Волинському національному університеті імені Лесі Українки
https://ra.vnu.edu.ua/akademichna_dobrochesnist/kodeks_akademichnoi_dobrochesnosti/

Політика щодо перескладання : усі заняття здобувачі освіти відвідують згідно з розкладом навчального процесу, однак, якщо здобувач освіти має право на вільне відвідування, то може відпрацювати пропущені заняття під час індивідуальних консультацій або виконати письмово індивідуальні завдання (реферати, конспекти, підготовка статті).

УІІІ. Підсумковий контроль :

Загальна оцінка за ОК «Психологія девіантної поведінки» складається з балів, які отримує здобувач освіти за навчальну діяльність :

- *на рівні формальної освіти* – підготовку та виступи на практичних заняттях (максимально 5 б. за заняття); виконання індивідуального науково-практичного завдання-5б.
 - *на рівні неформальної освіти* – участь та виступи на семінарах, конференціях, засіданнях «круглих столів», тренінгах, підготовка статті максимально – 5 б).
- Сумарно* – 40 балів.

МКР оцінюється максимальною кількістю балів – 60. Якщо здобувач освіти хоче покращити результат або отримав недостатньо балів, то він може скласти екзамен, який оцінюється від 0 до 60 балів.

На екзамен виносяться питання, які потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач. Екзамен проводиться в усній формі і включає три питання:

1 питання теоретичного плану передбають ґрунтовний аналіз окресленої проблеми, 2 – питання прикладні передбачають використання теоретичних знань під час вирішення практичних задач, треті питання творчі – вимагають креативного підходу у вирішення складної ситуації.

ІХ. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	Необхідне перескладання

ІХ. Перелік контрольних питань:

1. Девіантна психологія у системі наук.
2. Поняття та предмет психології девіантної поведінки.
3. Місце психології девіантної поведінки у системі наук про поведінку.
4. Становлення психології девіантної поведінки як спеціальної наукової та навчальної дисципліни.
5. Структура психології девіантної поведінки особистості.
6. Завдання, проблеми та перспективи психології девіантної поведінки в сучасних умовах.
7. Визначення понять «соціальна норма», «соціальні відхилення» та «психологія девіантної поведінки».
8. Теорія соціальної аномії Є. Дюркгейма.
9. Вчення про соціальні норми, соціальний контроль, інститут норм в структуралізмі Т. Парсонса;
10. Біопсихологічні концепції норми та патології в теоріях З. Фрейда та Ч. Ломброзо.
11. Функції соціальних норм. Класифікація соціальних норм.
12. Морфологічна структура норми: диспозиція та імператив.
13. Аксіологія соціальних норм. Норма як регулятор відношень та поведінки людини.
14. Соціальні норми як фактор соціалізації та виховання.
15. Соціальні відхилення: поняття, структура та динаміка.

16. Параметри гармонійного розвитку.
17. Феномени здорового глузду та казуальної атрибуції.
18. Порівняльна характеристика гармонійних та дисгармонійних рис характеру людини.
19. Поняття «акцентуації» характеру в психології. Типологія акцентуацій характеру.
20. Назвіть основні ознаки відмінності акцентуації характеру від патології характеру.
21. Основні типи залежної поведінки.
22. Особливості роботи із залежними особами.
23. Особливості та напрямки роботи з особами з харчовими адикціями.
24. Особливості розуміння особистості в психоаналітичній теорії З. Фрейда, теорії аналітичної психології К. Юнга та індивідуальній психології А. Адлера.
25. Особистість в гештальтпсихології, біхевіоризмі та гуманістичній психології.
26. Основні типи девіантної поведінки (форми проявів порушень поведінки) та їх характеристика.
27. Делінквентна поведінка. Види. Причини.
28. Утечі з дому та бродяжництво/дромоманія та їх типи.
29. Рання алкоголізація як форма токсикоманічної поведінки.
30. Соціально-психологічний портрет наркомана та токсикомана.
31. Причини вживання наркотиків. Правовий аспект даної проблеми.
32. Девіації сексуальної поведінки та їх класифікація. Проституція в підлітковому та юнацькому середовищі; поняття, стан та тенденції; внутрішні причини.
33. Поясніть феномен «сексуальної поведінки».
34. Сексуальні перверсії (збочення) як форма сексуальних девіацій.
35. Проституція, СНІД та інші захворювання. Психологічний і правовий аспекти проблеми.
36. Суїцид. Поняття та основні види суїцидальної поведінки, стан та тенденції, внутрішні причини, медико-психологічний коментарій.
37. Особистісні стилі суїцидентів.
38. Характерні особливості суїцидента.
39. Мотиви суїцидальної поведінки підлітків і юнаків.
40. Психологічна діагностика девіантної поведінки в підлітково-юнацькому середовищі.
41. Соціально-культурне середовище як домінуючий фактор формування девіантної поведінки; її стан, призначення, функції, характеристика; виховні можливості.
42. Рівні, види та типи соціально-культурного середовища молодіжних субкультур.
43. Проаналізувати залежність різних відхилень від соціально-економічних, демографічних, етнічних, психологічних та інших факторів.
44. Регіональні, територіальні та часові відмінності розповсюдженості соціальних відхилень та проявів девіантної поведінки.
45. Гендерні варіанти девіантної поведінки.

46. Типи статево-ролевих особливостей.
47. Поняття вікової норми поведінки.
48. Специфіка дитячо-підліткової девіантної поведінки.
49. Акселерація та ретардація психічного та поведінкового розвитку.
50. Дитячі форми поведінки, що відхиляється.
51. Особливості підліткової девіації та період зрілості.
52. Вікова пріоритетність поведінкових девіацій.
53. Особливості впливу професійної діяльності на девіантну поведінку.
54. Професійно поведінкова норма.
55. Поняття стилю професійної діяльності. Професійно-важливі якості працівника. Професійні деформації та деструкції.
56. Класифікація родів діяльності (за С. Осиповим).
57. Показати поведінкові стереотипи та девіації поведінки окремих родів діяльності.
58. Поняття профілактики девіантної поведінки та соціального контролю. Загальна та спеціальна профілактика.
59. Запобігання та профілактика окремих форм соціальної патології (злочинності, п'янства, наркотизму, суїцидальної поведінки та ін.).
60. Психолого-педагогічна підтримка соціально дезадаптованих підлітків.
61. Запобігання порушень процесу соціалізації неповнолітніх в сім'ях групи ризику.
62. Запобігання педагогічній запущеності дітей та підлітків у школі.
63. Соціально-психологічна та педагогічна превенція процесу криміналізації неформальних підліткових груп.
64. Сімейна та шкільна соціальна робота: поняття, специфіка, методи.
65. Соціальна допомога дітям та підліткам з девіантної поведінкою.
66. Поняття про психологічну технологію корекції девіантної поведінки.
67. Соціально-психологічна скринінгова діагностика девіантної поведінки.
68. Методи та форми психологічної корекції поведінки, що відхиляється.
69. Соціально-психологічна реабілітація: поняття та зміст.
70. Психологічний захист: механізми та форми реалізації.
71. Корекційна робота: функції, завдання, методика складання. Оцінка результативності.
72. Індивідуальна та групова корекційні програми.
73. Дезадаптація та важковиховуваність, основні напрямки роботи.
74. Сім'я як можливий фактор виникнення девіантної поведінки неповнолітніх.
75. Діагностика змісту та чинників девіантної поведінки особистості.
76. Адиктивна поведінка: визначення, об'єкти, форми, загальні ознаки.
77. Психологічна характеристика адикта.
78. Концептуальні моделі залежної поведінки. Чинники виникнення адиктивної поведінки.
79. Феномен співзалежності.

80. Хімічні залежності: основні поняття, механізм формування патологічної потреби у хімічних речовинах, мотивація вживання.
81. Етапи розвитку залежності від хімічних речовин та ознаки залежності.
82. Алкогольна залежність як вид хімічної залежності: психологічна характеристика.
83. Психоактивні та наркотичні речовини. Механізми впливу наркотичних речовин на організм і психіку людини.

Х. Рекомендована література та інтернет-ресурси :

Основна література :

1. Апетик Н. М. Психокорекційні техніки як засіб формування адекватного образу-Я і саморегуляції неповнолітніх з поведінковими девіаціями. Чернівці : Рута, 2000. 41 с.
2. Бондарчук О.І. Психологія девіантної поведінки. Київ: МАУП, 2006.86 с.
3. Вольнова Л. М. Профілактика девіантної поведінки підлітків : навчально-методичний посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна робота». Київ, 2016. 188 с.
4. Головка Н. І. Соціальна профілактика правопорушень: навчальний посібник. Київ : ДП «Видавничий дім «Персонал», 2017. 174 с. URL: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/prof_pravopor.p
5. Гошовська Д., Гошовський Я., Фінів О. Психологічна специфіка підлітків в умовах пенітенціарної депривації. *XIII International scientific-practical conference «Development of modern science: theory, methodology, practice» (march 18-19, 2021, Madrid, Spain)*. Р. 192 – 197. Available at : DOI 10.46299/ISG.2021.I.XIII: URL: <http://isg-konf.com>.
6. Гошовський Я.О. Психологія девіантної поведінки : *посібник*. Дрогобич, 2010. 287с
7. Гошовський Я. Ресоціалізація депривованої особистості: монографія. Дрогобич : Коло, 2008. 480 с.
8. Гольдштейн А. Тренінг умінь спілкування : як допомогти проблемним підліткам. Київ : Либідь, 2002. 520 с.
9. Козубовська І. В., Товканець Г. В. Соціальна профілактика девіантної поведінки : корекція відхилень у поведінці важковиховуваних дітей у процесі професійного педагогічного спілкування. Ужгород : Патент, 1998. 195 с.
10. Кошова І. В., Кресан О. Д. Психологія девіантної поведінки: Навчально-методичний посібник. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2021. 226 с.
11. Квітковська Н. В. Психологія девіантної поведінки учнів (умови, причини, особливості виховання, проблемні родини, профілактика та корекція): Навчально- методичний посібник. Миколаїв, 2010. 240 с. URL:http://www.leonidpadrul.artphotoisrael.co.il/Nina_Kvitkovsky/Kvitkovska_Psyhologiya.pdf
12. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки. Київ : Либідь, 2011. 520с.
13. Максимова Н. Ю. Виховна робота з соціально дезадаптованими школярами. Київ : ІЗМН, 1997. 136 с.
14. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки : *навчальний посібник*. Київ : ВПУ "Київський університет", 2002. 308 с.
15. Психологічна енциклопедія. Автор-упорядник О. М. Степанов. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.
16. Христюк О. Л. Психологія девіантної поведінки: навчально-методичний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2014. 192 с. URL:<http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream>

17. Lipman M. Thinking in Education. 2nd ed. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 2003. 304 p.
18. Rogers K. Client-centered therapy: Its current practice, implications and theory. L: Constable, 1991. 560 p.
19. Hoshovskyi, J., Mudrak, I., Hoshovska D., Shmarova, N., Kordunova, N., & Kulchytska, A. (2023). Economic Deprivation as a Neuropsychological Aspect of the Formation of Frustration in Potential Migrants. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 14(2), 285-302. <https://doi.org/10.18662/brain/14.2/455>

Додаткова література :

1. Гошовська Д., Пащук А. Психологічні особливості гаджетозалежності. *Психогенеза особистості : норма і девіація : збірник наукових статей і тез*. Луцьк : ПП Іванюк В.П., 2021. С.169 – 172.
2. Гошовський Я., Гошовська Д. Психологічні особливості просторово-часової депривації та стигматизації особистості. *Психологічні перспективи*. 2019. № 38. С. 10 – 21. ([Directory of Open Access Journals \(DOAJ\)](#), [Index Copernicus International](#), [The European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences \(ERIH PLUS\)](#), [Google Scholar](#), [ResearchBib](#), [Наукова періодика України](#), [BASE](#), [WorldCat](#), [Україніка наукова](#))
3. Гошовський Я.О. Психологічні особливості агресивності депривованих підлітків. *Психологія : теорія і практика : збірник наукових праць*. Мукачєво : РВВ МДУ, 2018. Випуск 2 (2). С. 50 – 58.
4. Дроздов О.Ю., Скок М.А. Проблеми агресивної поведінки особистості: навчальний посібник. Чернігів : ЧДПУ ім. Т.Г. Шевченка, 2000. С. 16 - 33.
5. Зайцева З.Г. Школа і важковиховувані підлітки. Київ : Знання, 2001. 297 с.
6. Запобігання та протидія проявам насильства : діяльність закладів освіти: навчально-методичний посібник. Андрєєнкова В.Л., Байдик В.В., Войцях Т.В., Калашник О.А. Київ : ФОП Нічога С.О. 2020. 196 с.
7. Казачінер О.С. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх. *Виховна робота в школі*. 2008. № 8. С. 6 – 14.
8. Квітковська Н. В. Психологія девіантної поведінки учнів (умови, причини, особливості виховання, проблемні родини, профілактика та корекція) : навчально-методичний посібник. Миколаїв, 2010. 240 с. [URL:215 http://www.leonidpadrul.artphotoisrael.co.il](http://www.leonidpadrul.artphotoisrael.co.il)
9. Максимова Н.Ю., Піскун В.М. Основи дитячої патопсихології. Київ : Перун, 1996. 464 с.
10. Папуча М.В. Аномальна поведінка в ранній юності. Психологія ранньої юності: навчально-методичний посібник. Ніжин : Редакційно-видавничий відділ НДПУ, 2001. С. 85 – 124.
11. Психологічні механізми ресоціалізації осіб з девіантною поведінкою в умовах суспільних змін : монографія. Максимова Н. Ю., Грись А. М., Манілов

І.Ф., Литвинчук Л.М., Рябовол Т.А., Філоненко Л.А., Максим О.В., Щербина-Прилука В.М.; за ред. Н. Ю. Максимової. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2018. 272 с. URL: <http://library.mdu.edu.ua/Documents/NAPN/institut%20psihologii/monograf>.

12. Педагогічна профілактика девіантної поведінки неповнолітніх : Орієнтовна програма для пед. навч. закл. України. МО України, Ін-т змісту і методів навчання. Київ, 1996. 40 с.

13. Підласий І. П., Шарапова О. В. Корекція девіантної поведінки молодших школярів : експериментальні матеріали. Черкаси: ЧДГУ, 2002. 44 с.

14. Седих К.В., Моргун В.Ф. Делінквентний підліток. Навчальний посібник з психопрофілактики, діагностики та корекції протиправної поведінки підлітків для студентів психологічних, педагогічних, соціальних, юридичних спеціальностей та інтернів-психіатрів. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2019. 272 с.

15. Теорія та практика профілактичної роботи з дітьми, схильними до девіантної поведінки : український і міжнародний досвід : монографія. О. Янкович, О. Кікінежді, І. Козубовська, В. Поліщук, Г. Радчук та ін. Тернопіль : Осадца Ю.В., 2018. 300 с. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream>

16. Титаренко Т.М. Сучасна психологія особистості : навч. посібник. 2-ге вид. Київ : Каравела, 2013. 372 с.

17. Ткачук А.О. Агресія як форма прояву девіантної поведінки. *Психолог. № 16, «Шкільний світ»*, 2010. С. 17 - 28.

18. Федоренко Р. П. Психологія суїциду: навчальний посібник. Луцьк : ВНУ імені Лесі Українки, 2011. 260 с. (Посібники та підручники ВНУ ім. Лесі Українки). URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/6653/3/Suicide%20psychology.pdf>

19. Формування навичок здорового способу життя у дітей і підлітків : за проектом "Діалог": навчально-методичний посібник. О. В. Вінда, О. П. Коструб, І. Г. Сомова та ін. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ, 2003. 284 с.

20. Samoylov A.M. Analysis of pedagogical conditions effectiveness of adolescent deviance prevention in social and educational environment of a secondary school (Самойлов А.М. Аналіз ефективності педагогічних умов профілактики девіантності підлітків у соціально-виховному середовищі загальноосвітньої школи). *Zbior artykulow naukowch. Konferencji Miedzynaodowej Naukowo-Praktycznej «Pedagogika. Priorytetowe obszary nauki» (м. Варшава/Warszawa, 29.11. 2015 – 30.11.2015 р.)*. Warszawa, Sp. Z o.o. «Diamond trading tour», 2015. – S (C). 17 – 22.

21. Психогенеза особистості : норма і девіація : збірник наукових статей і тез. Луцьк : ВНУ імені Лесі Ураїнки (усі збірники за 2010-2023 рр.).

Для забезпечення індивідуальної траєкторії поглибленого науково-дослідного розвитку:

Список деяких дисертацій, дотичних до тематики освітнього компоненту, захищених в українській психологічній науці :

1. Абсалямова Л. М. Психологія харчової поведінки жінок: розлади та корекція. *Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук.* Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2019.
2. Гончарук О. В. Психологічні чинники реадaptaції жінок із психічними розладами. *Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук .* Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2020.
3. Литвиненко О. О. Онтогенез і дизонтогенез особистісного становлення підлітків. *Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук.* Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2021
4. Мазяр О. В. Генезис і динаміка дисонансів особистості : системний підхід. *Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук .* Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2021.
5. Павелків В. Р. Психогенеза агресивної та деструктивної поведінки у підліткових субкультурах. *Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук .* за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2019.
6. Пугачов Д.Л. Психологічні особливості формування образу «Я» комп'ютерно-залежними молодшими підлітками. *Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук.* – соціальна психологія; психологія соціальної роботи. Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ, 2020.
7. Старков Д.Ю. Динаміка мотивації адиктів у процесі соціально-психологічної реабілітації. *Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.04 – медична психологія.* Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2021.
8. Уркаєв В. С. Психокорекція ігрової адиктивної поведінки в осіб раннього юнацького віку. *Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.04 «медична психологія».* Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, Київ, 2021.
9. Ткач Б. М. Нейропсихологічні основи діагностики та корекції особистості з девіантною поведінкою. *Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.04 – медична психологія.* Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, Київ, 2019.
10. Мусаелян О. М. Психологічні особливості запобігання аутоагресивній поведінці студентської молоді. *Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.* Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Київ, 2018.

Інтернет-ресурси :

Законодавство України — <https://rada.gov.ua/news/zak>
Наукова періодика України — <http://nbuv.gov.ua/taxonomy/term/334> —
Електронні підручники онлайн «Педагогіка і психологія» —
<http://chitalka.info/psy.html>.
Вісник психології і соціальної педагогіки — <http://psych.kiev.ua/nmareferats/fla-refers/lang-1/referat-109/referatpart-4/index.html> —.
БД Освіта. ua. — <http://osvita.ua/school/psychology>.
<http://psychology-online.net/>
https://www.facebook.com/Кризовий-центр-медико-психологічної-допомоги-1603253909889450/http://lib.prometey.org/?sub_id=34
<http://studme.com.ua/psihologiya/default.htm>
http://www.twirpx.com/files/#files_psychology
<http://www.booksgid.com/psihologija/>
<https://zona.media/story/kondratyev>
[World report on violence against children \[Electronic version\] – Acces : http://www.unicef.org/lac/full_text\(3\).pdf. – Title screen.](http://www.unicef.org/lac/full_text(3).pdf)

Метабібліографія бібліотеки Волинського національного університету ім. Лесі Українки. 2018 р. покажч. бібліогр. посіб. Волинського. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Бібліотека ; уклад. Л. Дейнека. Електрон. текст. дані. Луцьк, 2019. 99 назв

(Примітка: здобувачам освіти доцільно користуватися метабібліографічними покажчиками й інших років)

https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/15825/1/meta_2018.pdf

<http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/14445> Соціальна депривація як чинник формування моделей девіантної поведінки особистості [Електронний ресурс] : наук.-допом. бібліогр. покажч. / Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, Бібліотека ; уклад. Л. Дейнека. Луцьк, 2018. 101 назва.